

novi naglasci i putovi u katehizaciji odraslih

Vinko Kraljević

KATEHIZACIJA ODRASLIH AKTUALNO, ALI: NOVO, NEISTRA- ŽENO I SLOŽENO PODRUČJE

Probuđeno je živo zanimanje za katehezu. Upravo zato jer se ona našla u neprilici. Ova ne-zgoda je uvjetovana teškoćom suvremenog kršćanstva. Na dnu svega ovoga glavni je uzrok malaksalost vjere.¹

Teškoće su se umnožile nakon pokoncilskog vremena. Od onda kada su se u katehezi počele razlikovati životne dobi. Unazad tri stoljeća pa sve do naših dana, kateheza je obuhvaćala dječju dob.

Iz više razloga u Crkvi se rađa uvjerenje da u katehizaciju treba uvesti i odraslu čovjekovu životnu dob.²

Ovaj zahvat Crkve u naše vrijeme odzvanja kao sasvim nov. Odrasli nisu bili zahvaćeni katehetskimi programima, već dob srednjeg i zrelog djetinjstva, predmladenaštva, a manje mladenaštva.³

Zanemareno zanimanje za katehezu odraslih odrazilo se i u literaturi ove dobi. Zato je ona više nego oskudna. Nedostaju monografski radovi koji bi posebno obrađivali katehezu

odraslih. Ima članaka u specijaliziranim časopisima i osvrti koji su uključeni u kontekst kojeg djela.⁴

Postoje već pokušaji uočavanja i prikupljanja literature o katehezi odraslih.⁵

Prema jednome kriteriju, u smislu koji predstavlja Kristovu poruku kao "ponudu vjere", moglo bi se nabrojiti više tekstova za katekizme odraslih, koji se očituju izričito takvima. Među njih se ubraja na prvome mjestu i "Novi

¹ Jean-Claude BARREAU, *Catechese a l'heure de la dechristianisation*, u: *Catechese*, n° 42/Janvier 1971., str. 41.

² Didier PIVETEAU, *L'Eglise, les adultes et la formation permanente*, u: *Catechese*, n° 59/Avril-Mai 1975., str. 161.

³ Andrea TESSAROLO, *Adulti nella fede adulti nella Chiesa*, u: *La catechesi degli adulti*, EDB, Bologna, 1978., str. 9; usp. stupnjevanje životne dobi: Joseph COLOMB, *Kateheza životnih dobi*, KSC, Zagreb, 1979., str. 19.

⁴ *La catechesi degli adulti*, Bologna, 1978., str. 277.

⁵ Saggio bibliografico, a cura di G. GROPPPO, u: *Studi documenti*, XXI (1975) 477-539; Emilio ALBERICH, *Catechesi degli adulti*, u: *Catechesi*, Febbraio 1979/3, str. 11-17.

katekizam".⁶ Pripisuju mu se još uvijek velike kvalitete: "uspjeva predstaviti kršćansku poruku s posebnom pažnjom prema suvremenoj osjećajnosti".⁷

Neki narodi bilježe kao presudnu godinu uključivanja odraslih u program katehizacije. Talijani: 1973. kada su njihovi biskupi izdali dokument "Evangelizacija i sakramenti".⁸ Francuzi: 1971. kada je u njih proglašen zakon o permanentnoj formaciji.⁹

I u nas je posljednji broj "Kateheze" donio u prijevodu jedan članak o katehezi odraslih autora E. Albericha.¹⁰

Možda bi istraživanja po našoj teološkoj literaturi, posebno onoj iz tzv. katehetskih škola, pribrala barem neke mrvice o problematici kateheze odraslih. To bi trebalo istražiti i pokazati!

Ova studija, prema svome naslovu, izgleda da nosi dosta ambiciozne namjere. Njeno je istraživanje u početku koncipirano i obrađeno na temelju tri različite vrste predložaka, počevši od koncilskih dokumenata:

- liturgija: Rimski misal,¹¹
Rimski obrednici¹²
i "Predgovori" nedjeljnih i svagdanjih čitanja;
- tri dokumenta Učiteljstva;
- izbor literature.

Polazi se od pretpostavke da se pruži što šire i dublje obzorje elemenata koji bi mogli zanimati i pokrenuti kakvu inicijativu u katehizaciji odraslih. Posebno je upozorenje bilo skrenuto na liturgiju. Tamo bi možda trebala biti temeljna polazišta u katehizaciji odraslih, zato jer se u liturgiji nešto konkretno događa s čovjekom. To je najjednostavniji dodir čovjeka s Crkvom. U osnovi u liturgijskom događanju dano je ono što je temeljno: riječ Božja, euharistija, sakramenti-znakovi susreta s Isusom Kristom i napokon zajednica koja ima iskustvo vjere i udjela u svemu tome. Zbog ograničenog prostora koji se nudi studiji, odlažemo zasad istraživanje o obnovljenim rimskim obrednicima u katehizaciji odraslih. Ustupamo nešto mjesta katehezi odraslih u nekim pokoncilskim dokumentima, a ograničujemo se iscrpnije na dopri-

nose strane literature o katehizaciji odraslih.

POJAM ODRASLA DOB

Budući da je pojam katehizacija odraslih nov, zato ćemo ga malo izbližega obraditi.

Ovdje se ograničujemo samo na dob odraslih. Pojam odrasla dob nije još utanačen. Mišljenja stručnjaka nisu podudarna ni u stavovima na studije dobi ni u njenim značajkama i tipovima. Ona je jako široko područje koje se nudi istraživanjima.¹³

Neki autori odraslu dob definiraju po stadijima, a drugi prema nekim kriterijima. Neki povezuju ovo dvoje.

J. Colomb shematizira odrasle po životnoj dobi. Svaka dob ima svoje značajke. Colomb razlikuje tri stadija:

- odrasla dob, između 22/25–40/45 godina,
- zrela dob, između 40/45–60/65 godina,
- staračka dob, od 60/65 godina, pa dalje.¹⁴

Drugi autori dijele odraslu dob u pet stadija. Oni se kreću između slijedećih godina:

21	–	32/34
32/34	–	43/45

⁶ Novi katekizam. Poruka vjere za odrasle, Zagreb, 1970.

⁷ La catechesi degli adulti, Bologna, 1978, str. 281, 282.

⁸ La catechesi degli adulti, Bologna, 1978., str. 5–7.; dokument se zove izvorno: "Evangelizzazione a sacramenti" (1973.)

⁹ PIVITEAU, L'Eglise, u: Catechese, n° 59/Avril-Mai 1975., str. 161.

¹⁰ Emilio ALBERICH, Kateheza odraslih: što jest—zahtjevi—problemi i mogućnosti, u: Kateheza, KSC, Zagreb, III./1981./ br. 1, str. 7–24.

¹¹ Samo: papa Pavao VI., Apostolska konstitucija, Opća uredba Rimskog misala, Opća načela u: Rimski misal, Drugo hrvatsko izdanje, Zagreb, 1980., str. /9/–49.

¹² Pod vid prouke bile su došle u obzir samo: "Odredbe" Svetog zbora za bogoštovlje, Apostolske konstitucije i "Prethodne napomene"; to su tekstovi koji prethode pojedinom redu sakramenta i obreda: šest sakramenata, inicijacija, bolesničko pomazanje.

¹³ G. GIUSTI, Eta adulta a catechesi degli adulti, u: La Catechesi degli adulti, Bologna, 1978., str. 17.

¹⁴ GIUSTI, Eta 19; usp. J. COLOMB, Al servizio della fede, Torino—Leumann, 1971., sv. II., str. 415–443.; ID, Kateheza životnih dobi, Zagreb, 1979.,

43/45 – 56/58
56/58 – 68/70
68/70 i iznad.¹⁵

Neki autori definiraju odrasle radije prema njihovoj psihološkoj i moralnoj zrelosti negoli prema njihovoj dobi. Kršćanski psiholog G. W. Allport daje nekoliko općih elemenata koji odaju značajke odraslog. Svodi ih na šest:

- "dovoljno razvijen osjećaj osobnog ja,
- sposobnost da se uspostave pozitivni odnosi s drugima,
- osjećajna sigurnost i prihvaćanje sebe,
- prihvaćanje stvarnih utisaka okolnosti, teškoća, zalaganja,
- stvarno stavljanje samog sebe preda se kao prihvaćanje sebe i smisao za humor,
- poimanje nutrine koja ujedinjuje život."

Ovi elementi su kao opis idealnog odraslog; opis odrasle osobe kakva bi imala biti da bi se moglo za nju reći "zrela osoba".¹⁶

Erikson, nabrajajući periode života, na kraju navodi odraslu i zrelu dob. Odrasla dob je dob radanja. Zrela dob je dob objedinjavanja i primanja. Pri tome daje veoma veliku vrijednost smisla za identitet, "tko sam".¹⁷

Ima mnoštvo razloga, teškoća i okolnosti koje otežavaju katehizaciju odraslih i ujedno doprinose da ona biva složeno područje. Na primjer:

- jako dug raspon ljudskog života odrasle dobi, koji počinje između 21. i 22. godine¹⁸ a završava smrću, često puta u dubokoj starosti;
- je li osoba odrasle dobi primila sakramente u svome djetinjstvu i predmladenaštvu i kako je dalje prema odrasloj ili kroz odraslu dob slijedio njezin put u njegovanju vjere?
- je li osoba ušla u kršćanstvo u nekom od razdoblja odrasle dobi?
- živi li odrasla osoba u braku, ima li djecu ili nema? /u takvom slučaju pojavljuje se pitanje obiteljske kateheze, koja bi morala imati neki životni odnos s katehezom koja se primjenjuje na djecu/
- i još puno drugih subjektivnih i objektivnih činilaca.

Donedavno je kateheza djece zauzimala glav-

no mjesto u Crkvi. Mnogo manje kateheza predmladenačke i mladenačke dobi. Kateheza odraslih nije bila u planu.¹⁹

Tako je bilo načelno sve do obnove koju je pokrenuo Drugi vatikanski sabor. On je otvorio nove mogućnosti da putevi kateheze stignu i do mladih i do odraslih.²⁰

Budući da i odrasli postaju naslovnici kateheze, a već se na tom području radi, onda je, sasvim opravdano otkrivati njene naglaske i tražiti puteve kojima kreće. Pri svemu tome najveća je novost svijest Crkve da i odrasli ulaze u interes i plan kateheze.

Sama zamisao katehizacije odraslih vremenski je nova. Intelektualni napori njenog otkrivanja još su mladi. Oblici njene primjene još su noviji. Zato je, možda, pomalo preuranjeno govoriti o njenim novim naglascima i putevima. Premda se ni to ne može isključiti, jer sve što se miče, ide nekako i nekamo. Možda je ovo upravo razdoblje snažnijeg prepoznavanja i sučeljavanja s problematikom najnovijih naslovnika kateheze. Sve se ovo očituje na ovaj ili onaj način u praksi i u pisanim predlošcima različitih vrsta, njihovoj snazi i autoritetu. Njih ima. Upozorit ćemo na njih tako da ih ukratko pređemo istražujući i prepoznavajući u njima predmet naše teme, ukoliko je prisutan u njima. Iz njih ćemo tražiti naglaske i puteve u katehizaciji odraslih. I iznijeti ih u kratkim crtama.

str. 118–134.

¹⁵ GIUSTI, Eta 20

¹⁶ GIUSTI, Eta 21; usp. G. W. ALLPORT, *Psicologia della personalita*, Pas-Verlag, Zurigo, 1969., str. 235.; ID, *L'individuo e la sua religione*, Brescia, 1972; G. GROppo, *Educazione cristiana e catechesi*, Torino-Leumann, 1972.

¹⁷ G. W. ALLPORT, *Psicologia della personalita*, LAS-Roma, 1977.,² str. 237.

¹⁸ Usp. GIUSTI, Eta 20; COLOMB, *Kateheza*, 118.

¹⁹ A. TESSAROLO, *Adulti nella fede adulti nella Chiesa*, u: *La catechesi degli adulti*, Bologna, 1978., str. 9.

²⁰ E. ALBERICH, *Kateheza odraslih: što jest – zahtjevi – problemi i mogućnosti*, u: *Kateheza*, III. (1981.), br. 1, str. 7.

KATEHIZACIJA ODRASLIH U DO- KUMENTIMA DRUGOG VATIKAN- SKOG SABORA

Već u svom samom početku Dokumenti izriču namjeru Sabora: "Sveti Sabor je poduzeo: sve više unaprijediti kršćanski život vjernika; ustanove koje su podvrgnute promjenama bolje prilagoditi potrebama našeg vremena."²¹ Napori za što snažnijim napretkom kršćanskog života vjernika veoma su vidljivo prisutni u njima. Između njih nalaze se i tekstovi o katehizaciji; njenoj prilagodbi, katehetskim centrima i njenoj metodi²², katekizmu²³, katehistima: o pomoći njima, pomoćnim katehistima, formaciji doktrinarnoj i duhovnoj, zadaći katehista, radu.²⁴

Naslovnici katehizacije u dokumentima Drugog vatikanskog sabora nisu posvetili naročitu pažnju katehezi pojedinih životnih dobi čovjeka. Oni govore o katehizaciji u ovim pojmovima: vjernici²⁵,
vjerni kršćani²⁶.

Dekret "Christus Dominus" unosi pojam u katehezu "dobi svakog pojedinca". Ta dob nije shematizirana po razdobljima života: "Isto su tako /župnici/ dužni da katehetskom poukom vode vjernike k punom poznavanju misterija spasenja kako to odgovara dobi svakog pojedinca."²⁷

Pojam "Odrasli" spominje se izričito u tekstu koji govori o obnovi katekumenata odraslih.²⁸

Nije jasno da li pojmovi: vjernici, vjerni kršćani, dob svakog pojedinca, uključuju ili isključuju u katehizaciji dob odraslih; ovaj posljednji vjerojatno ne isključuje.

Upravo tamo gdje se govori o katehetskoj pouci koja je primjerena dobi svakog pojedinca, među kojom možemo podrazumijevati i odraslu dob, daje se načelno sveobuhvatni sadržaj kateheze: župnici su "dužni da katehetskom poukom vode vjernike k punom poznavanju misterija spasenja". Pri tome mogu pomagati i laici "osnivajući bratovštine kršćanskog nauka". Već je ovo jedna ponuđena mogućnost kako odrasli mogu katehizirati.²⁹

Vrijeme je katekumenata odraslih "određeno

za prikladnu pouku", da bi se oni mogli "posvetiti svetim obredima". U ovome metoda i vrijeme igraju veoma važnu ulogu: postupnost i susljednost.³⁰

Nakon Koncila uslijedili su veoma žurni koraci crkvene obnove putem izdavačke djelatnosti. Počelo je s cjelovitim prijevodom Biblije s izvornika na narodne jezike. Tako i u nas na hrvatski.³¹ Zatim su uslijedila izdanja čitanja: nedjeljnih³², svagdanjih³³, svetačkih³⁴, prigodnih i zavjetnih³⁵.

21 Konstitucija "Sacrosanctum Concilium" o sve-
toj liturgiji, u: Drugi vatikanski koncil, dokumenti,
Zagreb, 1970., br. 1. Od sada pa nadalje navodimo
koncilske dokumente prema kraticama navedenog iz-
danja, str. 770.

22 CD 30; SC 35, 56, 109; AG 39; PO II 4; NA 4;
OT 2; AG 19, 31; usp. J. DERETZ—A. NOCENT OSB,
Dizionario dei testi Conciliari, Brescia, 1966., str.
165—166.

23 Dizionario 167.

24 AG 17; CD 14; usp. J. DERETZ—A. NOCENT
OSB, Dizionario 167—169.

25 SC 56; AG 39

26 OT 2.

27 CD 30, 2

28 SC 64; usp. J. DERETZ—A. NOCENT OSB,
Dizionario 170, pod naslovom "Ripristinamento",
spominje se: "l' istituto dei catecumeni adulti",
toga nema u: AG 14.

29 CD 30,2

30 SC 64

31 Biblija, Zagreb, 1968., s dodacima str. /231/—
—368; kasnije su se pojavila druga brojna izdanja.

32 Red čitanja. Nedjeljna čitanja, B, Zagreb,
1969., Predgovor, str. VII—XX.; C, Zagreb, 1970,
Predgovor, str. VII—XX.; A, Zagreb, 1971., Predgo-
vor, str. VII—XX.

33 Red čitanja. Svagdanja čitanja, I., Zagreb,
1970., Predgovor, str. VII—XX.; II. i III., Zagreb,
1971.

34 Red čitanja. Svetačka čitanja, Zagreb, 1972.,
Iz predgovora, str. V.—VII.

35 Red čitanja. Prigodna i zavjetna čitanja, Zag-
reb, 1973., Iz predgovora, str. V.—VIII.

LITURGIJA – VELIKI PROSTOR I MOGUĆNOST ZA KATEHIZACIJU ODRASLIH

Pokret za liturgijsku obnovu, koji se širio i jačao među kršćanima, Pijo XII. je ocijenio tako da se on "pokazao i kao znak izvanredne blagonaklonosti Božje dobrote prema ljudima našega vremena i kao spasonosan prolaz Duha Svetoga njegovom Crkvom". To je već bio jasan znak "da obrasce Rimskog misala valja donekle preispitati i novinama obogatiti". Tim putem se odmah pošlo.³⁶

Na početku svog prvog dokumenta Drugi vatikanski sabor u veoma kratkom tekstu jasno proglašuje svoju svrhu. Zadnja rečenica toga teksta glasi: "Stoga /Sveti Sabor/ smatra da na nj na poseban način spada i obnova i gajenje liturgije."³⁷

"Krist, sam poslan od Oca, poslao /je/ apostole napunjene Duhom Svetim ne samo da propovijedajući evanđelje svakom stvorenju³⁸ navješćuju da nas je Sin Božji smrću svojom i uskrsnućem oslobodio od vlasti sotonine³⁹ i od smrti te nas prenio u kraljevstvo Očovo nego također da to naviještano djelo spasenja i izvršuju žrtvom i sakramentima, oko čega se kreće sav liturgijski život."⁴⁰

Veoma je značajna i poučljiva spoznaja iz "Opće uredbe Rimskog misala": "Već je Tridentinski sabor priznao veliku katehetsku vrijednost što je ima slavljenje mise."⁴¹ Ovog važnog teksta, prema našem istraživanju, nema u prvom izdanju.⁴² Ovdje se ne ističe izričito ni jedna životna dob. Stoga možemo podrazumijevati da se katehetska vrijednost odnosi i na odrasle.

Ista Opća uredba Rimskog misala, kada govori o pričesti pod objema prilikama, s kaležom, uz ostale napomene, uvodi pojam dužne prethodne kateheze. U svojih četrnaest točaka ova potreba kateheze, kako izgleda, može se protegnuti na veoma velik raspon stadija životnih dobi. Ovdje su odrasli najzastupljeniji u različitim prigodama svoga života. Oni se spominju pod različitim nazivima: "Odraslim novokršćenicima na misi nakon njihova krštenja;

odraslim potvrđenicima na misi njihove potvrde;"; "mladencima na misi njihova vjenčanja;"; "kumu, kumi, roditeljima i bračnom drugu" i sl.⁴³

Sakramenti nose u sebi toliku snagu i mogućnost da posvećuju sav ljudski život u raznim njegovim zgodama: "liturgija sakramenata /.../ pruža mogućnost pravo raspoloženim vjernicima da im se gotovo svaka zgoda života posvećuje božanskom milošću koja proističe iz vazmenog otajstva muke, smrti, i uskrsnuća Krista, od koga svi sakramenti i blagoslovine crpe svoju moć; i kao da nema ni jedne čestite upotrebe tvarnih dobara koja se ne bi mogla usmjeriti čovjeku na posvećenje i Bogu na hvalu."⁴⁴

Uz ostalo ovdje su prisutne dvije veoma velike dimenzije s veoma širokim -- sveobuhvatnim opsegom: sveljudskim i svetvarnim, u koje zahvaća snaga liturgije sakramenata. Ovo: "sveljudsko" i "svetvarno" moglo bi u katehazi odraslih odigravati veoma veliku ulogu.

Navest ćemo još jedan tekst da ova posvećivačka uloga sakramenata, što im je i svrha, bude što izrazitija: "Sakramenti imaju svrhu posvećivati ljude, izgrađivati Tijelo Kristovo i napokon iskazivati Bogu štovanje; a kao znakovi oni ujedno i poučavaju. Vjeru ne samo da pretpostavljaju nego je riječima i stvarno hrane, jačaju i izražavaju; stoga se i zovu "otajstva vjere". Milost zaista dijele, a njihovo obredno slavlje vjernike najbolje i sprema da tu milost plodonosno prime, da Boga pravilno štuju i vrše ljubav.

Stoga je od najveće koristi da vjernici lako razumiju sakramentalne znakove i da vrlo često

36 Papa Pavao VI., Apostolska konstitucija, u: Rimski misal, Drugo hrvatsko izdanje, Zagreb, 1980., str. /9/.

37 SC 1

38 Ovdje je bilješka br. 14: usp. Mk 16, 15.

39 Ovdje je bilješka br. 15: Usp. Dj 26, 18.

40 SC 6.

41 Opća uredba Rimskog misala, u: Rimski misal, Drugo hrvatsko izdanje, Zagreb, 1980., str. 12, br. 11.

42 Red mise, Zagreb, 1969., str. 13. i sl.

43 Opća uredba Rimskog misala, u: Rimski misal, Drugo hrvatsko izdanje, str. 30–31., br. 242.

44 SC 61

primaju one sakramente koji su ustanovljeni za održavanje kršćanskog života.”⁴⁵

Ti sakramenti su: pokora – ispovijed i blagovanje tijela Gospodnjeg – pričest.

I ovdje bi se moglo slično reći o katehetskoj vrijednosti slavljenja sakramenata isto ono što ”Opće uredbe Rimskog misala” kažu za katehetsku vrijednost slavljenja mise: ”Već je Tridentinski sabor priznao veliku vrijednost što je ima slavljenje mise.”⁴⁶

Sakramentalno ”obredno slavlje vjernike najbolje i sprema da tu milost plodonosno prime, da Boga pravilno štiju i vrše ljubav.” ”A kao znakovi oni ujedno i poučavaju.”⁴⁷

Ovdje se ne spominje izričito ni katehizacija niti njeni naslovnici, već se ističe da je korisno ”da vjernici lako razumiju sakramentalne znakove”.⁴⁸

Ovo je izvanredno pozitivno vrednovanje liturgije. Ona je predstavljena kao ”vrhunac ka kojemu teži djelatnost Crkve i ujedno izvor iz kojega proističe sva njezina snaga. /.../ osobito iz euharistije, kao s izvora, izlijeva se na nas milost te se s najvećim uspjehom postizava ono posvećenje ljudi i proslava Boga u Kristu, prema čemu se, kao prema svojoj svrsi, stječu sva druga djela Crkve.”⁴⁹ Možda je ovakav stav prema liturgiji naveo neke da ”u pastoralu sakramenata vide osnovu čitavog poslanja Crkve”.⁵⁰

Zato se već i sama Konstitucija o svetoj liturgiji pobrinula da ”se na svaki način još izravnije i upornije preporuča liturgijska kateheza”. Ovdje se dakle ne spominju životna razdoblja naslovnika kateheze.

Iz onoga što je do sada rečeno, moglo bi se zaključiti da bi liturgijska kateheza u katehizaciji odraslih trebala imati veoma zapaženo zanimanje i prostor. Ipak tako da se ne zanemare ostali sadržaji i životne potrebe odraslih.

KATEHEZA ODRASLIH U NEKIM POKONCILSKIM DOKUMENTIMA

OPĆI KATEHETSKI DIREKTORIJ

Ovaj Direktorij ustrajno skreće svoju pozor-

nost za potrebom katehizacije odraslih.⁵¹ Za to navodi tri obrazloženja:

- izazovi različitih tipova društvenih života,
- zrelost stavova i sposobnosti odrasle dobi treba proslijediti,
- krize odrasle dobi nisu bezopasne, zato ih u tome ustrajna vjera vodi.

Riječ Božja je kao temeljni sadržaj katehizacije odraslih. Njena svrha je formativna i ujedno ocrtava okvir formacije. Metodski je uputno postaviti suodnos između kateheta, odraslih i onih koji rade u apostolatu laika.⁵² Odrasla dob je obilježena značajkom dinamičnosti. Ona može biti otvorena međuljudskoj komunikativnosti ili usamljenosti. U ovom rasponu kateheza odraslih pronalazi već svoju zadaću: otkriti Boga ljubavi, koji preko zajednice vjere—Crkve budi u ljudima težnju za zajedništvom, ona pomaže odraslima da u punini žive svoju kršćansku vjeru i ljubav.⁵³

Kateheza odraslih ima težiti k životnoj mudrosti, tako da dovede odraslog da poštuje red ciljeva; u smislu da nađiše pojedinosti i da cjelovito shvaća svoj život.⁵⁴ Direktorij navodi šest posebnih oblika kateheze za odrasle:

- kateheza vezana uz kršćansku inicijaciju ili katekumenat odraslih,
- oni koji se posebno naprežu za apostolat laika trebaju katehezu,
- značajniji životni događaji uvjetuju otvorenost i raspoloženje ljudi, to je pogodan čas za katehezu,
- promjene životnih uvjeta daju dovoljno obrazloženje i mogućnost za katehizaciju odraslih,

45 SC 59

46 Rimski misal, Zagreb, 1980., str. 12, br. 11.

47 SC 59

48 SC 59

49 SC 10

50 Usp. P. ANCIAUX, Sakramenti i život, Zagreb, 1970., str. 12.

51 Sveti zbor za klerike, Opći katehetski direktorij, /=OKD/, dokumenti 38–39, Zagreb, 1972., usp. br. 92–97

52 OKD, br. 92

53 OKD, br. 93

54 OKD, br. 49 /!, trebao bi biti: 94/

- kateheza o kršćanskom vrednovanju slobodnog vremena⁵⁵,
- posebni crkveni i društveni događaji poticaj za katehizaciju.

Ovi posebni oblici kateheze odraslih imaju svoje opravdanje; ali Direktorij upozorava na dva metoda elementa kateheze: sustavnost i organskost.⁵⁶

Neke izrazitije potrebe suvremenog života izazivaju katehezu odraslih da dade odgovore na njih. Zato se katehezi odraslih nameću posebne zadaće:

- "Odgajati za ispravno prosuđivanje socio-kulturalnih promjena našeg vremena u svjetlu vjere"⁵⁷,
- da objasni religiozna i moralna pitanja koja su danas na poprištu⁵⁸,
- ima odnosa "između crkvenog i vremenitog djelovanja", oni se međusobno sučeljuju i zalaze jedan u drugi, njih treba obrazložiti odraslima.⁵⁹
- Crkva njeguje i razumski pristup temeljima vjere, zato se preporučuje da kateheza odraslih obrađuje i njih.⁶⁰

Direktorij nije zaboravio starosnu životnu dob. Misli da je ona zanemarena i zapostavljena. Upućuje na vrijednost životnog iskustva odraslih. Dužnost je kateheze da pomogne starijim osobama da se sprema za smrt, tako da ih odgaja za nadnaravnu nadu u uskrsnuće kako bi postali svjedoci eshatološke stvarnosti; čim bliže smrt, tim jači izraz kršćanske vjere.⁶¹

Po mom uvjerenju ne samo to. Upravo danas kad u mnogim obiteljima radi oboje supružnika, djeca se povjeravaju starijim osobama: bakama i djedovima. Tako da su oni, tj. stari često puta navjestitelji vjere djeci. Vjera se tako u mnogo slučajeva naseljuje u djecu baš preko odraslih. U tom bi smislu katehizacija starih mogla imati i ovo: svoju vjeru što uspjelije i sadržajno i metodaški prenijeti na djecu. Katehizacijom pomoći starijima da njihova metoda i sadržaji vjere ne stvaraju kasnije djeci teškoće, već da djeca organski i perspektivno mogu graditi na onome što je neposredno pred njima, sa što manje sukobljavanja i lomova.

EVANGELII NUNTIANDI

Ovaj dokument o evangelizaciji u suvremenom svijetu govori na jednom mjestu izričito i o katehezi. U tom se tekstu spominju uz mladež i odrasli. Ističe se da uvjeti današnjeg života "sve više zahtijevaju katehetsku pouku u obliku katekumenata za mnogobrojnu mladež i odrasle koji dirnuti milošću, malo pomalo otkrivaju Kristovo lice i osjećaju potrebu da Mu se daruju". Medutim dok se ovo kaže za katehizaciju odraslih, istodobno se naglašava da "se ne smije zanemarivati ništa što se odnosi na odgoj djece".⁶²

CATECHESI TRADENDAE

Papa Ivan Pavao II. u svom apostolskom nagovoru u jednom veoma kratkom tekstu daje snažni naglasak na katehezu odraslih. On kaže da je kateheza odraslih središnji problem u sadašnjem trenutku čitavog svijeta, zbog toga što odrasli "imaju najveću odgovornost i sposobnost da žive kršćansku poruku u svom punom razvijenom obliku".⁶³

Udio odraslih u kršćanskoj zajednici stavljen je kao uvjet za jednu trajnu katehezu: "bilo da su oni promicatelji ili naslovnici katehetske aktivnosti". Obrazloženje za nezaobilaznost odraslih u katehezi je suovisnost i utjecaj odraslih na mlade; odrasli vrše glavni utjecaj u svije-

⁵⁵ OKD, br. 96; ovdje se upozorava na: Opći direktorij za pastoral turizma, br. 19, 25

⁵⁶ OKD, br. 96

⁵⁷ OKD, br. 97 a

⁵⁸ OKD, br. 97 b; usp. *Populorum progressio*, AAS 1967, str. 257–299.

⁵⁹ OKD, 97 c; usp. GS 40–45

⁶⁰ OKD, br. 97 d

⁶¹ OKD, br. 95

⁶² Papa Pavao VI., *Evangelii nuntiandi*, Zagreb, 1976., br. 44

⁶³ Giovanni Paolo II., *La catechesi nel nostro tempo*, esortazione apostolica "Catechesi tradendae", EDB, Bologna, 1979., br. 43; na ovo se odnosi bilj. 90 Cf. CD 14: AAS 58 /1966./, 679; EV I, 602 s.; AG 14: AAS 58 /1966./, 962–963; EV I, 1121–1125; Congregazione per il Clero, *Direttorio catechistico generale*, n. 20: AAS 64 /1972./, 112; EV IV, 490; cf. anche *Ordo initiationis christianae adultorum*.

tu, tj. oni upravljaju svijetom. A "u tom svijetu žive mladi koji su pozvani da žive i svjedoče vjeru koju kateheza želi produbiti i učvrstiti". Zbog toga bi njihova vjera trebala biti "neprestano rasvjetljivana, poticana ili obnavljana da prožme vremenite stvarnosti za koje su oni odgovorni". Da bi bila učinkovita, "kateheza mora biti trajna, i bila bi zaista prazna ako bi se zaustavila upravo na pragu zrele dobi, budući da ona nije ništa manje nužna odraslima, ali u jednom drugom obliku."⁶⁴

POKUŠAJI UNOŠENJA SADRŽAJA I METODA U KATEHIZACIJU ODRASLIH

Različiti su pokušaji u literaturi usmjereni prema katehizaciji odraslih. Traže se polazišta ili neki temeljni pojmovi s kojih poći, sadržaji, metode, putevi i sl. Neki autori i stručna tijela odlučuju se da traže u katehizaciji za odrasle putni plan koji se centrira oko pojedinih tema koje oni smatraju važnima. Te su središnje teme razrađene tako da u svom ciklusu pokušavaju bacati zrake na čitavu širinu i dubinu čovjekovog života. Ima primjera gdje se u središte razmišljanja ubacuju teološke teme, kao kreposti ili vrline: vjera, nada i ljubav. Negdje sakramenti itd.

KRŠTENJE DJECE I KATEHIZACIJA ODRASLIH – RODITELJA

Iz izbora literature donosimo nekoliko mogućnosti u kojima se mogu vidjeti naglasci i putevi u katehizaciji odraslih. P. Anciaux na osnovi literarnih spoznaja ukazuje "na duboke i brze promjene u kojima se našao čovjek i društvo".⁶⁵ U tim općim okvirima kreće se opći okvir pastoralne obnove. Krštenje djeteta vrši se u ovakvom specifičnom društvenom trenutku. Ono se događa posredstvom Crkve koja traži od roditelja naročito zalaganje. Roditelji koji očekuju dijete i traže krštenje, trebaju se povezati sa svećenikom odgovornim za krštenje.⁶⁶

Svećenikova je dužnost da traži zgodne mo-

gućnosti za potrebne pripreme. On će protumačiti svrhu pripreme. Zainteresirat će vrijedne i izgrađene vjernike, kako bi se pronašle mogućnosti pripreme. Pri tome se ne smije isključiti sudjelovanje stručnjaka i vjernika koji u tome imaju odgovornost: svećenik, katehisti, obitelji. Uspješnost pripreme roditelja jamči se njenom odgojnom povezanošću i usklađenostu. Tu se roditelji trebaju aktivno uključiti. U tim susretima roditelji postaju svjesni svoje odgovornosti. Ova priprema nije samo za roditelje djece. U nju treba uključiti i kumove. Međutim, ovdje je naglasak na ulozi pripreme roditelja koja se ne da nadomjestiti. Prema ovom zamišljaju priprema ulazi u sastavni dio jedinstvenog sakramentalnog čina.⁶⁷ Ova kateheza odraslih uključuje u sebi dva elementa: nužnu postupnost i duh postupnog pastoralnog djelovanja.⁶⁸

Kriterij po kojem se prosuđuje kada krstiti dijete jesu roditelji: kad oni pokažu svoju spremnost i dovoljno smisla za odgovornost i sposobnost da mogu odgajati dijete u vjeri.⁶⁹

Odrasli se katehiziraju /roditelji djece i njihovi kumovi/ do tog stupnja da bi bili potpuno osposobljeni odgajati djecu u vjeri.⁷⁰ Za roditelje koji ne vjeruju ili nemaju života vjere, njihova priprema treba poprimiti oblik katekumenata.⁷¹

KRŠTENJE ODRASLIH TRAŽI PRIPRAVU

Isti autor kad govori o krštenju odraslih, daje pastoralne uvjete i smjernice. Da bi krštenje zadobilo svoj puni smisao, traži se:

— prikladna, postupna i mnogostruka priprema; to traži uspostavu katekumenata⁷²;

⁶⁴ Giovanni Paolo II., *La catechesi*, br. 43

⁶⁵ Paul ANCIAUX, *Sakramenti i život*, KS, Zagreb 1970., str. 13.

⁶⁶ Isto, str. 53.

⁶⁷ Isto, str. 55., usp. *Krštenje*, 15, br. 5

⁶⁸ ANCIAUX, *Sakramenti*, 54

⁶⁹ Isto, str. 56, v. str. 51–57.

⁷⁰ *Usp. Krštenje*, str. 15., r. 5

⁷¹ ANCIAUX, *Sakramenti*, 54; usp. *Inicijacija*, br. 14–20

⁷² ANCIAUX, *Sakramenti*, str. 48–50.; usp. *SC*, br. 64; *Inicijacija*, br. 14–20

- treba prije katekumenata ispuniti uvjete koje traži evangelizacija;
- naglasak je na "postupnom 'uvođenju' u sav kršćanski život" a ne na "stjecanju pojmovnih spoznaja";
- pomoći pripravniku da produbi ono što shvaća na temelju jednog budućeg iskustva u životu; tome se pridružuje osobno razmišljanje koje nastaje iz života, tako da se namjerava sudjelovati "u životu kršćanina i u poslanju Crkve u svijetu";
- za jedan takav katekumenat predviđaju se pogodne metode i pomoć onih koji znaju; ovo se postiže suradnjom svećenika i laika koji prepoznaju ono što je potrebno za obnovu pastorala;
- za to su pogodne male skupine, tj. zajednice koje žive istinski vjeru tako da katekumenu bude vjera zaista uvedena u život; ostalo se ravna prema načelima katekumenata.⁷³

Spomenuta knjiga Sakramenti i život pokušava egzistencijalno spojiti život sa sakramentima u pravcu liturgijske obnove. Ona baca dosta svjetla i za katehizaciju odraslih.

VJERA

Neki autori u katehizaciji odraslih polaze od obradbe nekih velikih teoloških tema, kao što su vjera, nada, ljubav. Počnimo s vjerom.

Tema je razračvana u deset jedinica, a svaka jedinica ima svoju strukturu.

1. Zašto vjerovati?

- Što znači vjerovati?
- Religija u koju ne moram vjerovati.
- Koji smisao ima vjerovanje?

Nakon ovoga slijede dvije kartice: jedna s biblijskim tekstovima, a druga s pitanjima za razmišljanje.⁷⁴

2. Vjerovati znači razumjeti čovjeka.

- Veliki upitnici o čovjeku.
- Čini se da je i vjera u teškoćama.
- Bog objavljuje čovjeku svoj nacrt.
- Kako je Bog povijesno ostvarivao svoj nacrt?
- Bog nam je objavio smisao života i čovje-

ka.⁷⁵

3. Vjerovati znači nadati se.

- Bog je došao povijesno u susret čovjeku.
- Susret se ostvario u Kristu.
- U Kristu čovjek ima sigurnost da ga Bog ljubi u sadašnjosti i u budućnosti.
- Praktične posljedice: u vlastitom osobnom životu, u odnosu s drugima; u društvenom životu.⁷⁶

4. Vjerovati znači moliti.

- Vjera je slušanje.
- Molitva je staviti se u oslušivanje Boga.
- Kako se moli? Ima molitva osobna, usamljenička; ima zajednička molitva; ima liturgijska molitva. ⁷⁷

5. Vjerovati nije samo znati, već živjeti.

- Vjera je jedan način življenja.
- Vjera je jedan izbor života.
- Vjera je oslanjanje na Boga.
- Stavovi života koje nam Krist nudi. Euharistija, drugi sakramenti: ispovijed, ženidba, bolesničko pomazanje.⁷⁸

6. Vjerovati znači ljubiti.

- Bližnji – sakrament Božji.
- Bog je ljubav.
- Ljubimo jer smo ljubljeni.
- Nitko nije isključen iz moje ljubavi.
- Ljubav je izazov kršćanina svijetu.
- Crkva – zajednica ljubavi.⁷⁹

7. Vjerovati znači obvezati se.

- Vjera traži povezanost sa životom.
- Vjera traži izbore povezane sa životom.

⁷³ ANCIAUX, Sakramenti, str. 50; usp. SC, br. 64; Inicijacija, br. 14–20

⁷⁴ G. BASADONNA – E. DE SCALZI – G. SALDARINI E LA COMMISSIONE PER LA CATECHESI DELL' AC DI MILANO, Credo. Itinerari di fede per adulti, Milano, 1979., str. /14/–/18/, nakon svake jedinice u njenom sastavnom dijelu slijedi kartica s biblijskim tekstovima i druga s pitanjima za razmišljanje; zato u budućim jedinicama nećemo to više spominjati.

⁷⁵ Isto, /19/–/26/

⁷⁶ Isto, /27/–/34/

⁷⁷ Isto, /35/–/42/

⁷⁸ Isto /43/–50/

⁷⁹ Isto, /51/–/58/

- Vjera postaje stvarno zalaganje.
 - Zalaganja vjere utjelovljuju se u povijest.
 - Vjernik poštuje sve.
 - Zalaganje vjere traži poštovanje za čovjeka.
 - Vjernik surađuje sa svima.⁸⁰
- 8. Vjerovati znači postati slobodni.**
- Velika oslobođenja povijesti spasenja.
 - Oslobođenje nošeno Kristom.
 - Sloboda je jedan put vjere.
 - Sloboda je ustrajno traženje Boga.
 - Nije vjera nesposobnost promjene.
 - Vjera nije nesposobnost obraćenja.⁸¹
- 9. Vjerovati znači živjeti u Crkvi.**
- Vjera dođe iz Crkve.
 - Vjera raste u Crkvi.
 - Vjera se utjelovljuje u Crkvi, usprkos svim svojim granicama.
 - Vjera svih obogaćuje Crkvu.
 - Vjera je misionarska i gradi Crkvu.⁸²
- 10. Vjerovati znači čuvati svečanost za svijet.**
- Nacrt Božji je za radost.
 - "Pobožanstvenjeni" život je smjerokaz vjere.
 - Isus naviješta veliku svečanost.
 - Kršćanin je prorok i graditelj radosti.
 - Kršćanin je brižljiv za svečanost svijeta.
 - Negativni moral je protiv svečanosti koju je navijestio Krist.
 - U traženju krivih rajeava.
 - Kršćanin misionar radosti.⁸³

Nakon ovoga slijede tekstovi za neka slavlja: Vjera, Došašće, božićno bdjenje, Korizma, Sveto trodnevlje, kršćansko svjedočenje.⁸⁴

Na metodu ćemo se osvrnuti pošto predstavimo preostale dvije teme: nadu i ljubav.

NADA

Strukturu pojedinih jedinica teme "vjera" iznijeli smo potanje. Ista je struktura s drugim predmetom i sadržajem u temi "nada". Zbog ograničenosti prostora navodimo samo teme pojedinih jedinica bez njihove razradbe. Tako ćemo vidjeti globalnu strukturu i sadržaj teme

"nada":

1. Sjemenke života.⁸⁶
2. Bog ulazi u čovjekovu povijest.⁸⁷
3. Krist čovjekova nada. Učitelj života.⁸⁸
4. Krist čovjekova nada. Odbacivanje uskrsloga.⁸⁹
5. Krist čovjekova nada. Prijatelj koji prašta.⁹⁰
6. Crkva mjesto nade. Zajednica.⁹¹
7. Crkva mjesto nade. Euharistija.⁹²
8. Crkva mjesto nade. Ispovijed.⁹³
9. Marija – prisutnost nade.⁹⁴
10. Kršćanin – čovjek nade.⁹⁵
11. Molitva – škola nade.⁹⁶
12. Nada – protegnuće prema vječnome.⁹⁷

LJUBAV

Istu strukturu jedinica poput tema "vjera" i "nada" ima i posljednja tema ovoga niza katehizacije odraslih – "ljubav". /Sve tri ove teme imaju svoj naslov u prvom licu jednine: credo, spero, amo = vjerujem, nadam se, ljubim; dakle veoma su osobno postavljene/.

1. Bog je Ljubav.⁹⁸

⁸⁰ Isto, /59/-/66/

⁸¹ Isto /67/-/74/

⁸² Isto /75/-/82/

⁸³ Isto /83/-/90/

⁸⁴ Isto /91/-/114/

⁸⁵ G. BASADONNA – E. DE SCALZI – G. SALDARINI E LA COMMISSIONE PER LA CATECHESI DELL' AC DI MILANO, Spero. Itinerari di fede per adulti, Milano, 1978., str. 13–18.

⁸⁶ Isto, /19/-24.

⁸⁷ Isto, 25–30.

⁸⁸ Isto, /31/-36.

⁸⁹ Isto, 37–42.

⁹⁰ Isto, 43–48

⁹¹ Isto, 49–54.

⁹² Isto, 55–60.

⁹³ Isto, 61–66.

⁹⁴ Isto, 67–72.

⁹⁵ Isto, 73–78.

⁹⁶ Isto, 79–84.

⁹⁷ Isto, 85–91.

⁹⁸ G. BASADONNA – E. DE SCALZI – G. SALDARINI E LA COMMISSIONE PER LA CATECHESI DELL' AC DI MILANO, Amo. Itinerari di fede per adulti, Milano, 1979., str. /13/-/18/

2. Krist "puni znak" Božje ljubavi.⁹⁹
3. Duh Sveti Duh ljubavi.¹⁰⁰
4. Čovjek između sebičnosti i ljubavi.¹⁰¹
5. Čovjek otvoren društvu.¹⁰²
6. Obitelj.¹⁰³
7. Čovjek i žena.¹⁰⁴
8. Spolnost i ljubav.¹⁰⁵
9. Odgajati se u pravcu ljubavi.¹⁰⁶
10. Život u zajednici.¹⁰⁷
11. Založiti se u služenju.¹⁰⁸
12. Marija majka ljubavi.¹⁰⁹
13. Crkva predskazateljica ljubavi.¹¹⁰
14. Sakrament ljubavi.¹¹¹

METODA I POTICAJ

Kroz strukturu teme i njenih jedinica ulazi se nekako globalno i u sadržaj teme. Metodologija je predstavljena prilično iscrpno. Ona je za sve tri teme ista:

- ponuda teme uz različita pitanja i pitanje međusobnog priopćivanja; sve to smjera k životu odraslih i k njihovim obiteljima tako da "Evangelje obasjava":
- cilj, bitno je "obraćenje srca";
- naslovnici su: kršćani čije poznavanje i iskustvo vjere nije produbljeno, već im je vjera ostala na razini djeteta; kršćani koji su daleko od Krista i primjene kršćanskog života, pa su u traženju vjere;
- nosioci ovog iskustva su: Duh Sveti, riječ Božja, svaki sudionik skupine, svakodnevni život /"stavi Evangelje uz svoje novine"/, animator;
- metoda kateheze: govori se radije o jednoj "temeljnoj katehezi" koja dodiruje stožer—teme kršćanskog iskustva, kateheza grupe /stvarana u skupini i od skupine/, kateheza koja polazi od života i vraća se životu;
- instrumenti: skupina, dijalog otvoren i jednostavan tako da se izgradi postupno jedan suživot /konvivencija/, tjedni susret, mjesečna misa skupine ili slavlje Riječi pripremljeno od samih sudionika skupine;
- konačni susret svih skupina koje su prošle put vjere; uz to je poželjna gesta zajedništva, solidarnosti;

- kako praktično povesti inicijativu? Ovdje ima nekoliko etapa: grupe obitelji ili drugi koji žele ovo iskusiti; pronaći nosioca inicijative koji radi skupa s asistentom; može se dati koja ponuda čitavoj župnoj zajednici ili individualizirati; pozornost je okrenuta posebno odraslijim mladim, bračnim parovima, skupinama roditelja s djecom koja se pripremaju na primanje sakramenata i sl.; skupina može imati samo petnaest osoba, svaka od njih da ima svoga animatora, po mogućnosti laika, sudionici bi trebali nositi uza se Bibliju;
- trenuci susreta: osobna priprema za vrijeme tjedna s molitvom i čitanjem riječi Božje, zajednička molitva u skupini, koji psalam uz šutnju, zazivi i sl.; čitanje i slušanje ponudene teme, sučeljenje s riječju Božjom, dijalog ureden i ozbiljan, s međusobnim poštivanjem; animator pomaže da grupa ostaje na temi; razmišljanje u skupini i osobno za jedan hod rasta u vjeri;
- da bi se odgovorilo spomenutim svrhama i da bi se olakšalo razmišljanje i istraživanje, prisutna pomoć predviđa: karticu za razmišljanje koja nudi poticaje i izazove za provjeru /osobnu i skupnu/ o temeljnim vidovima života i vjere; biblijsku karticu za produbljivanje teme polazeći od riječi Božje da se tako pounutri vjera; karticu koja podsjeća na sučeljenje i pomaže dijalog i provjeru u grupi; neke ponude slavlja da one dadnu ritam najistaknutijim trenucima hoda vjere.¹¹²

⁹⁹ Isto, /19/–24.

¹⁰⁰ Isto, /25/–30.

¹⁰¹ Isto, /31/–/36./

¹⁰² Isto, /37/–42.

¹⁰³ Isto, /43/–48.

¹⁰⁴ Isto, /49/–48.

¹⁰⁵ Isto, /55/–60.

¹⁰⁶ Isto, /61/–66.

¹⁰⁷ Isto, /67/–72.

¹⁰⁸ Isto, /73/–78.

¹⁰⁹ Isto, /79/–84.

¹¹⁰ Isto, /85/–90.

¹¹¹ Isto, /91/–/96/

¹¹² G. BASADONNA, Credo 7–11.; Spero 7–11.; Amo 7–11.

ODRASLI U VJERI I U CRKVI

Ima već i djela koja su rezultat ekipnog rada, a sadržaj im je katehizacija odraslih. Jedno od takvih je i "Kateheza odraslih".¹¹³

Navest ćemo samo teme i njihovu globalnu strukturu kako bi se stekao osnovni uvid u kome pravcu prema njima ima ići kateheza odraslih. A. Tessarolo, koristeći autore J. Colomba i C. Molarija, polazi od pretpostavke da su odrasli u vjeri i u Crkvi. On ne zanemaruje ni jednu životnu dob, već naprotiv ističe da svaku dob treba hraniti vlastita vjera. Ipak postoje opravdanja za nelagodnost u katehizaciji odraslih, i sa strane svećenika i sa strane laika. Zato postoje razlozi koji potiču na zalaganje. C. Mollari upozorava da je tipična značajka današnjeg čovjeka odbacivanje nametljivosti. Čovjek danas hoće pitati i da se pita. Zato u katehezi odraslih razmahanost dijaloga postaje opravdanom; slušači postavljaju pitanja koja ih muče. Katehete će ih pokušati strpljivo saslušati, razumjeti i skupa će tražiti odgovor u svjetlu riječi Božje.¹¹⁴

Odrasla dob upravo kao odrasla u katehizaciji odraslih, prema G. Giustiju jedan je svijet koji nije istražen. Zato on pokušava uz pomoć drugih autora¹¹⁵ uokviriti problem dobi odraslih. On uočava problem: kao što se odrasli razlikuju u svojoj dobi, još više se razlikuju odrasli kršćani u poimanju religioznosti uopće i kršćanskog života napose. Zato treba razlikovati dvoje: osobe i skupine, ne toliko po količini koliko po kakvoći. Postoji pet različitih kulturalnih tipova među odraslim kršćanima našega vremena: indiferentni, oni koji su sakralne religioznosti, oni koji su službene religioznosti, nevjernici, oni koji se zalažu. U promicanju zrele vjere kateheza odraslih treba imati ovo na pameti. U svoj ovoj raznolikosti treba pripaziti na vid neprekidnosti. Putevi u formaciji duha su: odgoj i obraćenje. Razlikuju se socijalne grupe i grupa "Crkva". Liturgija je puni znak svjesne i žive kršćanske grupe.¹¹⁶

KATEHEZA ODRASLIH ZA KRŠĆANSKI ŽIVOT

Što znači imati katehezu odraslima? Na ovo

sebi postavljeno pitanje G. Giusti odgovara najprije da se kateheza odraslih ne odnosi samo na didaktički vid /pojmovi, dinamika grupe i sl./. Radi se o tome da je "kateheza za kršćanski život" u koji se unosi razmišljanje u stavu vjere, koje spaja sadržaje objave s elementima okolnosti osobe i suvremene okolnosti života svijeta. Budući da se radi o katehezi odraslih, povezano s time imaju se na umu dvije stvari: biblijsko istraživanje /takvo da se otkrije aktualna točka/ i teološko razmišljanje nad Božjom objavom. Uz ovo se misli da je vrijedno spomenuti za današnju Crkvu i ove sadržaje:

- razmišljanje nad otajstvom trojstvenim;
- razmišljanje nad otajstvom Crkve;
- odnos Crkva – svijet itd.

Kateheza odraslih treba biti: kateheza za život koja ima različit stil koji uključuje ovdje posebno "s poniznošću započeti jedan stil"; prednost pred pojedinim temama ima vjera. Oslanjajući se na J. Colomba u odgoju vjere, G. Giusti navodi tri razdoblja odrasle dobi kojima pripisuje tri globalna modaliteta života vjere:

- kateheza akcije (22–25/40–50)
- kateheza o smislu čovjeka zrele dobi (40–50/60–65)
- kateheza mudrosti i trošenja (od 60–65 pa dalje).¹¹⁷

K. Rahner upozorava da je nadasve potrebno vježbati ono transcendentno u činu vjere:

¹¹³ La catechesi degli adulti, EDB, Bologna, 1978.

¹¹⁴ Andrea TESSAROLO, *Adulti nella fede adulti nella Chiesa*, u: *Catechesi degli adulti*, Bologna, 1978., str. 9–16.

¹¹⁵ Usp. J. COLOMB, *Al servizio della fede*, LDC, Torino-Leumann, 1971., vol. II, 415–443. G. W. ALLPORT, *Psicologia della personalita*, Pas-Verlag, Zurigo, 1969., 235ss. ID, *Divenire*, Firenze, 1963. ID, *L'individuo e la sua religione*, Brescia, 1972. A. ANASTASI, *Psicologia differenziale*, Firenze, 1965., 243–264., G. GROppo, *Educazione cristiana e catechesi*, LDC, Torino-Leumann, 1972.

¹¹⁶ Giovanni GIUSTI, *Eta adulta e catechesi degli adulti*, u: *La catechesi degli adulti*, EDB, Bologna, 1978., str. 17–33.

¹¹⁷ Usp. J. COLOMB, *Al servizio della*, LDC, Torino, 1970., vol. II., 415–443.

pravo i vlastito.¹¹⁸

G. Giusti navodi još neke smjernice za usmjerenje odraslih vjernika u katehezi: vjera kao kriterij suda, vjernikov život kao služba života, učešće kao uvjet vrijednosti, praviti nacrt novoga svijeta i Crkve, nadati se protiv svake nade, temeljito ispitati srca za održanje veze s Bogom.¹¹⁹

J. Colomb se zalaže u katehizaciji odraslih za osobnu vjeru koja je uvijek u rastu. Ta vjera je usredotočena na bitno. To je kristocentričnost. U smislu blizine i jedinstva u Kristu: "Čim je jedna činjenica vjere bliža Kristu, bitnija je, čim je udaljenija, manje je bitna." Kateheza koja je karakterizirana usmjerenošću na Krista i na bit poruke, pouzdano je pluralistična time što se Božjom porukom nanovo zaodijeva čovjek, tj. sadržaji vjere i riječ Božja ovise o ljudskom načinu mišljenja. Pluralizmom se dodiruju odnosi zajednice i učiteljstva kao i predaje i istraživanja u njegovanju vjere.¹²⁰

JEZIK U KATEHEZI ODRASLIH

Isti autor J. Colomb ubacuje u problematiku katehizacije odraslih i pitanje jezika. Razlikuje: govor čovjeka i govor vjernika. Njega zanima jezik kateheze. Za njega je stvarni problem u jeziku kateheze nadasve u otkrivanju kategorije, tj. zajedničkih načina mišljenja, osjećanja, voljenja koji su svojstveni suvremenom čovjeku. "Kateheza" – kaže on – "treba upotrebljavati jezik sposoban da odgovori na ove kategorije. Treba se na neki način 'utjeloviti' u takve kategorije. One bi trebale karakterizirati također duh suvremene kateheze odraslih."¹²¹

Prema njemu jezik kateheze odraslih treba biti jezik osobnih odnosa. Zato jer su braća u Kristu i Bog osobni. Jezik kateheze odraslih ujedno je i jezik slobode. Taj jezik slobode treba navijestiti "slobodnu" ljubav Oca u Kristu Isusu. Isto je tako prihvaćanje ove ljubavi slobodno. "Kateheta stavlja u svjetlo duboku narav Kristove slobode. Pri tom je zabrinut samo za jedno: ispuniti volju Očevu."¹²²

Otajstvo Božje ljubavi i njegovog stvaralaštva upućuje da jezik kateheze odraslih bude

studije

stvaralački, jezik kreativnosti. Mnogostruki razvoj i utjecaji u svijetu doveli su ljude u međuoavisnost. Zato se u katehezi odraslih, budući su oni glavni nosioci razvoja, uvodi i jezik solidarnosti i učešća. Istinski jezik solidarnosti za kršćanina je djelotvorna ljubav /caritas/. Već je samo ljudsko programiranje i okrenutost čovjeka više prema budućnosti negoli prema prošlosti. Također je i otajstvo Krista za vjernika otvoreno prema budućnosti. Nakon riječi ustanove u misi između ostaloga vjernici mole: Gospodine, "tvoj slavni dolazak iščekujemo"¹²³.

Stoga je veoma važno i potrebno da i kateheza odraslih zna govoriti budućnosti i nadi. Veoma se često danas čuje da ljudi govore o iskustvu, o izmjeni međuljudskih iskustava. Čovjek razmišljajući nad svojim djelovanjem stječe iskustvo; slično se događa s njime u dodiru s drugima i sa svemirom. Tako se stvara odnos među njima. Međutim čini vjere, nade i ljubavi dovode do toga da čovjek ima dodir s iskustvom jednog drugog svijeta – transcendentnog, jer Bog transcendirava sve stvorene stvarnosti. Otvaranjem čovjeka činom vjere Bogu ulazi se u područje duhovnog iskustva. Stoga jezik kateheze odraslih primjenjuje i jezik iskustva.¹²⁴

BIBLIJA U KATEHEZI ODRASLIH

Odnos između Biblije i kateheze u katehizaciji odraslih ima neobično veliku ulogu. Već u samom početku svoga teksta G. Betori citira: "Pismo je izvrstan dokument navještaja spa-

118 Usp. K. RAHNER, *La chiesa per gli altri*, Paoline, Roma, 1966., 10.

119 G. GIUSTI, *Che cosa significa fare catechesi a dei cristiani adulti?*, u: *La catechesi degli adulti*, Bologna, 1978., str. 35–54.

120 J. COLOMB, *Per una fede personalizzata e sempre in crescita*, u: *La catechesi degli adulti*, Bologna, 1978., str. 55–72.

121 J. COLOMB, *Linguaggio dell'uomo linguaggio del credente*, u: *La catechesi degli adulti*, Bologna, 1978., str. 73.

122 Usp. COLOMB, *Linguaggio* 76–77.

123 Usp. bilo koju od četiri Euharistijske molitve.

124 J. COLOMB, *Linguaggio*, u: *La catechesi* 73–89.

senja, u snazi svog božanskog nadahnuća. Ono sadrži riječ Božju... Prema Pismu Crkva se vodi u svome naučavanju, u svome životu i u svome obredu; zato Pismo ima uvijek prvo mjesto u različitim oblicima službe riječi, kao u svakoj pastoralnoj djelatnosti. Nijekati Pismo, značilo bi nijekati Krista.”¹²⁵

Autor prosljeđuje dalje s citatom koji se odnosi na katehezu: ”Izradivanje jedne sustavne kateheze treba odgovarati nutarnjoj snazi riječi Božje, njenoj naravi žive aktualne riječi. Kateheza se treba poslužiti jezikom koji bi odgovarao današnjoj kulturi i da umije učiniti današnjim ljudima objavu shvatljivom.”¹²⁶
Struktura i sadržaj slijede ovako:

- Primjer navještaja riječi u Bibliji: Petrov govor u Kornelijevoj kući;¹²⁷
- Biblija kao interpretacija događaja spasenja uvijek otvorena novim interpretacijama;
- pristup Bibliji kao potpunoj interpretaciji teksta;
- za utemeljenje prisutnosti Biblije u katehezi;
- od interpretacije biblijskog teksta do njegovog uključenja u katehetski navještaj.¹²⁸

Prema autoru uloga Biblije u katehezi odraslih može se sažeti u dva doprinosa: sadržaji i serije modaliteta:

- ”Biblija nam priopćuje sadržaje: povijest spasenja prošlosti koja utemeljuje naše spasenje u danas i kao takva biva prepoznatljiva u vjeri.
- Biblija nam priopćuje jedan niz modaliteta, kriterija s kojima su ljudi u prošlosti otkrili prisutnog Boga u svojoj povijesti, kriterija koje mi moramo koristiti u kreativnom smislu da otkrijemo prisutnog Boga danas i da prionemo uza nj svojim životom.”¹²⁹

MORAL I KATEHEZA ODRASLIH

Moral je predmet koji se također ima ugraditi u katehezu odraslih. Ovo pitanje je danas jako živo prisutno. Obilježuju ga dva oprečna stava. Oni nisu baš bezazleni:

- ima ih koji žele odbaciti bilo kakav etički razgovor u ime slobode osobne savjesti koja

je odavno ugušena od norme koja je oštra i koja pritišće;

- s druge strane, ima ih koji zbog potrebe sigurnosti zahtijevaju povratak k preciznim usmjerenjima i sigurnim oznakama.¹³⁰

Radi se o metodološkom zaokretu između prošlosti i sadašnjosti. Zato se povlači temeljna razlika između nekad i danas. Radi se o kvalitativnom skoku koji obilježuje suvremenu društveno-kulturalnu promjenu. To je prijelaz od zatvorenog i statičnog društva, kao što je ono seosko, k dinamičnom i stvaralačkom društvu, kao što je industrijsko, što je ubrzalo proces ubrzanja i proširenja promjene. Time je došla u pitanje deduktivna metoda prošlosti. Ona se oslanjala na pretpostavku da riječ Božja i crkvena tradicija sadrže jedan mumificirani sustav istina i vrednota odvojenih od povijesti i da je čovjek definirano biće jedanput zauvijek izvan kulturalnog okvira u kome živi. Ovo je upravo došlo u pitanje.

Ovo povlači za sobom posljedicu za riječ Božju, naime da ona ne postoji u nekom ”čistom stanju”. Ona je uvijek sadržana unutar ruha struktura misli i jezika, vlastitih vremenu. Ona se ne dijeli od njih nikada potpuno. Slično tome ne postoji čovjek u ”čistom stanju”, već postoji povijesni čovjek. On je uronjen unutar stvarne okolnosti i njome je duboko uvjetovan.

Polazište je dakle življenje u kojemu se izražavaju, često puta veoma napeto, težnje i očekivanja prisutnog trenutka.¹³¹

¹²⁵ G. BETORI, Il ruolo della bibbia nella catechesi agli adulti, u: La catechesi 91; nakon ovog citata slijedi bilj. 1 Il Rinnovamento della Catechesi, n. 105.

¹²⁶ G. BETORI, Il ruolo, u: La catechesi 91, nakon citata ima bilj. 2 Rdc, n. 76 / =Il Rinnovamento della Catechesi/

¹²⁷ G. BETORI, Il ruolo, u: La catechesi 93; usp. Dj 10, 34–43.

¹²⁸ G. BETORI, Il ruolo, u: La catechesi 101–125.

¹²⁹ G. BETORI, Il ruolo, u: La catechesi 124.

¹³⁰ G. PIANA, La proposta morale nella catechesi agli adulti, u: La catechesi 127.

¹³¹ G. PIANA, La proposta, u: La catechesi 128–133.

Moral u katehezi odraslih imao bi nositi u sebi usmjerenost prema osobnoj i društvenoj odgovornosti. Svojstva su mu kršćanska izvornost i dinamičnost. Naglasci kateheze odraslih u ponudi morala su:

- duboka životna povezanost u kršćanskoj poruci između vjere i etičkih zahtjeva;
- rast osobne savjesti prema vlastitoj odgovornosti i prema sučeljenju s drugima i sa svijetom;
- kateheza treba pomoći odraslim kršćanima da žive svoje etičko zalaganje tako da traži stvarna rješenja velikim povijesnim problemima u duhu otvorenosti i dijaloga sa svim ljudima koji to dobrovoljno hoće.¹³²

Dok smo spominjali društveno–kulturnu promjenu u svezi metodološkog zaokreta ponude morala u katehezi odraslih, drugi autor govori upravo o važnosti teološko–kulturalnog razvoja u katehezi odraslih. I smatra zato da je važno uzeti u obzir i izanalizirati ono što upada u katehezu pri kulturalnom razvoju.¹³³

RADNICI I KATEHEZA, VJERA I IDENTITET, SADRŽAJ I METODA

Jedan broj francuskog časopisa *Kateheza* posvećuje puno prostora katehezi odraslih.¹³⁴

Početak problematike obilježen je spoznajom da se kateheza našla u trenutku dekristijanizacije. Do toga je dovela kriza vjere, a sve ostalo je drugotno.

Jedan od priloga ovog časopisa posvećen je odgoju u vjeri. Polazi se od jedne Crkve i ove Crkve. Prilog ima povijesni karakter. Njegovi su naslovnici: radnici, povijest radničke klase, uloga pokreta i sl. Napori idu u pravcu vjere koja se izražava prema kulturi radnika, ulozi Duha Svetoga u povijesti koji rasvjetljuje rad. To se sve događa u svjetlu riječi Božje.

G. Renaudin opisuje svoje susrete s odraslima. Jedna grupa od tridesetak odraslih kršćana zaželjela je razmišljanje o svojoj vjeri. Najznačajnije što se očitovalo u tome jest to da kršćani danas traže svoj identitet.¹³⁷

Od srpnja 1971. g. ušla je u Francusku jedna nova dimenzija odgoja. To se dogodilo progla-

šenjem zakona o permanentnoj formaciji. To je prosljeđivanje odgoja i za djecu i za odrasle.¹³⁸

Ta nova dimenzija pokrenula je i pitanje da li je to opravdano, i uz to su se rodile teorije, jer pedagogija odraslih je različita od pedagogije djece. Metoda permanentnog odgoja povukla je za sobom i teološke diskusije koje uistinu zanimaju kršćanstvo.¹³⁹ Autor pita: "formacija zašto ili za koga?"

To je problematika odgoja vjere odraslih. To je otvorenost prema odgoju vjere u našem vremenu. Cilj je permanentnog odgoja vjere odraslih pomoći ljudima sresti Boga, odnosno pronaći način da ga sretnu. Suvremenici ga traže. Oni osjećaju da se Bog obraća njima ili preko stvari da im on govori. Oni ne prepoznaju nužno njegov glas u službenim govorima, u ponuđenim razgovorima itd. Problem je što tradicionalniji kršćani nisu okrenuti prema pokretu razvoja. Oni traže krute i jake elemente koji će ih sačuvati u onome u čemu jesu.¹⁴⁰

Liturgija je mjesto u kojemu se događa permanentna formacija. Crkva dakle već ima izvrsna pomagala permanentne formacije. To je "mjesto gdje vernici mogu tražiti, poučavati se, stvarati bratsku zajednicu, posvećivati se, meditirati riječ Božju i interpretirati tu ri-

¹³² G. PIANA, La proposta, u: *La catechesi* 133–144.

¹³³ C. MOLARI, Evoluzione teologico–culturale e catechesi degli adulti, u: *La catechesi* 145, usp. str. 146–169.

¹³⁴ *Catéchese*, n° 42/Janvier 1971., str. 41–86.

¹³⁵ Jean–Claude BARREAU, *Catéchese a l'heure de la déchristianisation*, u: *Catéchese* 41–45; pri spomenu imena ovog autora stoji napomena koju prevodimo: Gosp. opat Barreau je odgovoran za *Katekumenat za biskupiju Pariz*.

¹³⁶ José BOURGUIGNON et Paul MAIRE, *Education de la foi en A.C.O.*, u: *Catéchese*, str. 45–51, jedan od priloga posvećen je mladim studentima: Michel CLEVENOT, *A l'equipe nationale J.E.C.*, u: *Catéchese*, str. 52–57.

¹³⁷ Gilles RENAUDIN, *Recontres d'adultes*, u: *Catéchese* 63.

¹³⁸ Didier PIVETEAU, *L'Eglise, les adultes et la formation permanente*, u: *Catéchese*, n° 59/Avril–Mai 1975, str. 161–162.

¹³⁹ PIVETEAU, *L'Eglise* 164–166.

¹⁴⁰ PIVETAU, *L'Eglise* 169–170.

ječ".¹⁴¹

Dok govorimo o sadržaju nameće se pri tome pitanje metode u odgojnom činu. Dolazi se do uvjerenja da je metoda nedjeljiva od sadržaja u odgojnom zahvatu. Sve metode nisu jednako ekvivalentne.

Neke metode infantiliziraju forme, neke pješuju psihološki rast, zrelost, slobodu djece Božje. Druge su opet usmjerene prema rastu osoba, daju prednost njihovim nutarnjim putevima, daju mogućnost intimnim i posljednjim pitanjima i kao posljedica vode k obraćenjima.¹⁴²

Pokušaje napora u katezezi odraslih naći ćemo i u drugih autora. Evo nekih koji se osvrću više na metodu:

P. M. Zulehner polazi od prepoznavanja dvojice zajednica u kojima se odražava životna situacija čovjeka odraslog kršćanina: biti kršćanin u današnjem društvu i biti kršćanin u današnjoj Crkvi.¹⁴³

B. Dreher zahvaća u metodu teološkog obrazovanja odraslih. On polazi s opće metode obrazovanja odraslih i pokazuje da ima temelj u literaturi i crkveno obrazovanje u vjeri zajednice odraslih.¹⁴⁴

On u svojoj metodi polazi od načela nadgradnje. Ta se metoda primjenjuje kroz uvaženi predmet: Evanđelje Isusa Krista. Načelo nadgradnje ima svoja tri stupnja:

- stupanj pitanja;
- stupanj obrata od tradicionalnog k sadašnjem izrazu prisutnosti;
- stupanj obnove konkretne forme života.¹⁴⁵

D. Emeis se ograničuje na važnost razgovora u skupinama u metodi teološkog obrazovanja odraslih.¹⁴⁶

F.–J. Hungs zapaža problem u daljnjem obrazovanju odraslih odnosa između teološke obavijesti i crkvene suodgovornosti.¹⁴⁷

ZAKLJUČAK

Dosadašnja katehizacija nije bila posvećena životnoj dobi odraslih, već uglavnom djeci.

Pokoncilski obnoviteljski duh, u težnji da poraste vjera u kršćansko životu krštenika, proširio je opseg naslovnika katehizacije. Njome je zahvaćena i odrasla životna dob krštenika, kao i onih odraslih koji žele ući u kršćanstvo. Obnovljena liturgija nosi u sebi ovu odgovornost i otvara joj mogućnosti za ostvarenje. Ova nastojanja Crkve postaju nova odgovornost i predmet vjernika i teološkog razmišljanja. Tako se počinje radati nova literatura o novom predmetu. Zato je ona po svom opsegu dosta oskudna. Nakon izbora prikupljene literature, koja je predstavljena u bilješkama, tražimo odgovor na predstavljenu temu. Kao globalni rezultat istraživanja je: problematičnost pojma životna dob odraslih, značenje kateheze odraslih; uvjeti i okolnosti u kojima se može događati katehizacija; kako pokrenuti proces katehizacije odraslih; svrha katehizacije; metoda i sadržaji katehizacije; neki konkretni primjeri i ponude katehizacije. Ipak su najzaglašeniji sadržaji i metoda. Navest ćemo neke sadržaje: tematika grupirana oko teoloških vrlina: vjera, nada, ljubav; osobna vjera koja raste, važnost ljudskog i vjernikovog govora, uloga Biblije, liturgija, pristup moralu u katezezi, uvid u kulturalni razvoj elemenata koji zahvaćaju katehezu. Prevladava metoda koja je tipična u radu s odraslima prema najsuvremenijim zahtjevima, konkretnost, u problematici polazak od života i povratak životu; organskost kateheze, postupnost.

¹⁴¹ PIVETAU, L' Eglise 176.

¹⁴² PIVETAU, L' Eglise 174.

¹⁴³ Paul M. ZULEHNER, Die Dringlichkeit theologischer Erwachsenenbildung, u: Christliche pädagogische Blätter, 82(1969) n. 6, str. 282–286.

¹⁴⁴ Usp. Franz PÖGGELER, Methoden der Erwachsenenbildung, Herder, Freiburg, 21965.

¹⁴⁵ Bruno DREHER, Zur Methode der theologischen Erwachsenenbildung, u: Christlich pädagogische Blätter, 82 (1969) n. 6, str. 286–290.; usp. DREHER-LANG, Theologische Erwachsenenbildung, Graz, 1968., str. 229–258.

¹⁴⁶ Dieter EMEIS, Gruppengespräch in der theologischen Erwachsenenbildung, u: Christlich pädagogische Blätter, 82(1969) n. 6, str. 290–298.

¹⁴⁷ Franz–Josef HUNGS, Zwischen theologischer Information und kirchlicher Mitverantwortung, u: Erwachsenenbildung, 19(1973) str. 73–82.

Kateheizacija odraslih je, možemo reći, jedan novi pokret u Crkvi koju Duh Božji poziva na trajnu obnovu. A uspjeh svega toga? Nek nam dade nešto slutiti o tome K. Tilmann:

”Doživjeli smo u zadnjih 50 godina velike pokrete obnove u Crkvi: liturgijski, biblijski, katehetski, teološki i pastoralni. Ni oni neće

stići do punog cilja ako ih ne povuče jedan zadnji i potrební pokret, ako ne budu prožeti i nadahnuti unutrašnjim životom, ako ih ne povuče meditativni pokret.”¹⁴⁸

148 Klemens TILMANN, *Meditacija temeljna ljudska dimenzija*, KS, Zagreb, 1975., str. 14.